

Demeter-normen in de praktijk: Voorjaar, dus de wei in!

De koe verdwijnt langzaam uit het landschap. De biologische koe niet, die loopt inmiddels tevreden grazend buiten! In deze aflevering van "Demeter-normen in de praktijk" komt de dierhouderij aan de orde. Over weidegang, vierkante meters en ruwvoer.

Ruud Hendriks

De kranten berichten met regelmaat over de koe in het Nederlandse landschap, maar dan vooral over het verdwijnen daarvan. De bemestingsregels bieden meer 'plaatsingsruimte' aan de veehouder die de koeien op stal houdt. Vrij vertaald mogen ze dan meer mest op het eigen bedrijf uitrijden, dus mede daarom verdwijnen de koeien uit het landschap. Op een paar gangbare kuddes na die hun melk leveren tegen vijf cent extra, omdat melk van koeien met weidegang onder andere meer omega-3- vetzuren bevat. Dat laatste is eveneens van toepassing op de biologische koeien, die minimaal 120 dagen per jaar in de wei door moeten brengen. Tenminste, overdag, want 's nachts mogen ze wel op stal worden gehouden. Dat scheelt 's morgens het ophalen van de koeien, het biedt de mogelijkheid om met andere voersoorten bij te voeren en het levert extra mest in de stal op die daarna gericht kan worden gebruikt of kan worden verkocht aan een teler.

In het navolgende artikel een aantal regels die voor de veehouderij gelden. In het algemeen geldt dat alles wat voor het Eko-dier geldt, ook minimaal voor het Demeter-dier geldt. De Demeter-normen gaan op veel punten echter een flink stuk verder.

Biologische koeien en Demeter-koeien

In de stal heeft een biologische koe minimaal zes vierkante meter tot haar beschikking. Niet meer dan de helft mag uit roosters bestaan en de ligplaats moet ingestrooid zijn. Het houden van aangebonden koeien in een grupstal is alleen nog met ontheffing mogelijk. Gangbaar strooisel is toegestaan. De koe moet naar buiten als het weer, de gezondheid en de bodem het toelaten. Dat moet minimaal 120 dagen per jaar het geval zijn.

In de bd-landbouw worden dieren gezien als bezielde wezens. Bezielde wezens zijn in staat om de aarde te verzorgen. Mensen doen dat in algemene zin, dieren hebben een meer specifieke taak. Dit uitgangspunt is dusdanig belangrijk dat een agrarische onderneming bij voorkeur een eigen veehouderij heeft en dus eigen mestvoorziening.

Ook het grondgebonden karakter is in de bd-veehouderij essentieel. Daarom mag een veehouder volgens het boekje maximaal 2 GVE (Groot Vee Eenheden) per hectare houden.

In de Demeter-voorwaarden is het uitgangspunt dat niet de kip moet worden aangepast, maar de houderij

Een koe telt voor 1 GVE, een pink 0,5, een kalf 0,25. In de praktijk is het aantal GVE veel minder dan twee per hectare omdat er ook regels zijn over maximaal toegestane hoeveelheden mest en de hoeveelheid voer die van het eigen bedrijf moet komen. Daardoor ligt het aantal in de praktijk rond één GVE per hectare. Dat komt neer op 0,5 GVE op een voetbalveld, dus dan heb je als koe wel de ruimte.

Koeien moeten worden gevoerd met tenminste tachtig procent voer van eigen bedrijf. In de stal moet biologisch strooisel worden gebruikt. In potstallen (met een heel hoog stro-

gebruik) mag worden aangevuld met gangbaar stro. De koe moet haar hoorns behouden, dus de stal moet genoeg ruimte bieden om elkaar te kunnen ontwijken. De Demeter-koe krijgt 60 dagen extra weidegang, zodat ze op minimaal 180 dagen komt. Kalveren moeten de eerste twee weken bedrijfseigen melk krijgen. Kalveren mogen niet meer dan één week alleen worden gehouden, daarna moeten ze in een groep.

Koeien moeten in principe ook hooi krijgen, een dikke drie kilo per dag. De vezels in het hooi zijn essentieel voor een goede werking van de pens bij herkauwers. Soms laten de weersomstandigheden het niet toe dat kwalitatief goed hooi wordt gewonnen. Dan kan het hooigewas alsnog worden ingekuuld.

Het hebben van mannelijke dieren (stieren, beren en bokken) wordt zeer aanbevolen, maar een stier is al snel 800 kilo mannelijke kwaliteiten en (on)hebbelijkheden, dus niet iedere boer voelt ervoor om een stier te houden.

Voor geiten, evenals koeien herkauwers, geldt in hoofdlijn hetzelfde. Omdat ze kleiner zijn moeten ze het in de stal met anderhalve vierkante meter per geit doen. Er is in de Demeter-geitenhouderij voorkeur voor een potstal. En de geiten moeten minimaal zeventig procent van het voer van het eigen bedrijf krijgen.

Varkens

Voor biologische varkens is uitloop in de open lucht genoeg, deze moet het hele jaar door beschikbaar zijn. Het mag een verharde en deels overdekte uitloop zijn, gras of grond is niet verplicht. Zeugen moeten wel in een onverharde uitloop terechtkunnen. Varkens genieten van het rollen in de modder in de

zomer. Ze ruïneren in korte tijd weliswaar de graszode, maar de modder is een natuurlijke bescherming tegen huidinfecties. Het lijken daardoor wat onverzorgde dieren, maar in de stal hebben ze het leven netjes ingedeeld. Ze hebben aparte plaatsen om te slapen en om te mesten, dus daar moet de stal voldoende ruimte voor bieden. Varkens moeten dagelijks een aandeel ruwvoer krijgen. De ruimte die varkens minimaal krijgen hangt af van hun gewicht. In de stal varieert dat van 0,6 m² voor de kleintjes tot 2,5 m² voor zeugen.

Voor het Demeter-vleesvarken is uitloop eveneens voldoende, maar zeugen moeten weidegang krijgen. Niet meer dan vijftig procent van het voer mag worden aangekocht, zodat ook in de varkenshouderij het grondgebonden karakter wordt gewaarborgd.

Kippen

Biologisch pluimvee moet minimaal acht uur per dag in een uitloop kunnen. De uitloop moet begroeid zijn en schuilmogelijkheid bieden. Een kip is van oorsprong een bosdier, dus zal ze niet graag de open ruimte in lopen. Als ze niet van jongs af aan leert naar buiten te gaan valt het niet mee om ze alsnog naar buiten te krijgen. Kippen zijn flinke grazers, dus een koppel krijgt als het goed is meerdere keren per jaar een vers begroeid perceel tot hun beschikking. Voor het leggen van eieren werkt licht stimulerend. Daarom mag de dag met kunstlicht worden verlengd tot maximaal zestien uren. De snavel mag worden "getoucheerd". Uit het Frans letterlijk vertaald betekent dat "aangeraakt", in de praktijk betekent het dat het scherpe, net iets overstekende puntje van de bovensnavel, mag worden weggehaald.

Soms gaat dat netjes, soms is het verschil met snavels kappen niet zo heel groot.

Pluimvee op Demeter-bedrijven mag niet zijn getoucheerd. De daglengte mag maximaal tot veertien uren worden verlengd. Per honderd leghennen moeten minimaal drie hanen beschikbaar zijn. Pluimvee moet deels (minimaal dertig procent) met hele granen worden gevoerd. Daarnaast moet ruwvoer beschikbaar zijn zoals gras of kruiden, liefst groeiend in de uitloop. Pluimveehouders moeten zelf een deel van de granen verbouwen voor de kippen. Minimaal vijftig procent van het voer moet van het eigen bedrijf komen.

Regelgeving, balans tussen verleden en toekomst

In de biologische veehouderij wordt uit-

Foto's: Beelbank Biologica

gegaan van de op veel bedrijven nog aanwezige gangbare houderijsystemen. Binnen die systemen wordt gezocht naar de meest haalbare biologische regelgeving. Zo mag nog gangbaar eiwit worden aangevoerd. Men zoekt er naar de meest diervriende-

lijke oplossingen. Toucheren is daarom toegestaan, anders gaan kippen elkaar pikken (kannibalisme). In de Demeter-voorwaarden is het uitgangspunt dat niet de kip moet worden aangepast, maar de houderij. Door rust (begroeide uitloop, meer ruimte, hanen)

en afleiding (hele graankorrels zoeken) hebben de kippen geen behoefte aan verenpikken. En er mogen geen gangbare eiwitten worden aangevoerd. Dan produceren de dieren maar wat minder. Ze blijven zo wel zo gezond! ■

Mansholts schaduw versus Mansvelts opheldering

Het was voor Jan Diek van Mansvelt al jarenlang een probleem dat de biologisch-dynamische landbouw gedomineerd dreigde te worden door een keurslijf van regels vanuit Demeter Internationaal. Naast die 'regels' zijn nu verschillende aspecten van de bd-landbouw ontwikkeld waaraan de bd-boer zichzelf kan toetsen. Jan Diek van Mansvelt en Rienk ter Braake (coördinator Demeter-zaken) vertellen hier meer over.

Bruno van der Dussen

Mansholt versus Mansvelt

Het klinkt als een voetbalwedstrijd. Maar het gaat om een tegenstelling op landbouwkundig gebied. Kwantiteit versus kwaliteit, grootschaligheid versus bedrijfsindividualiteit, intensief versus extensief. Maar ook over prijzenoorlog tegenover redelijke prijzen voor boer, handel en consument. Enerzijds Mansholt, voormalig Europees commissaris landbouw, ooit voorvechter van grootschalige, intensieve landbouw, anderzijds (Jan Diek van) Mansvelt al jarenlang inspirator van andere – alternatieve – vormen van landbouw. Mansholt zag midden in zijn carrière! het

echec van 'zijn' vorm van landbouw in. Zijn opvolgers gingen echter zonder pardon op de ingeslagen weg voort. In het boek De Graanrepubliek van Westerman wordt dat op indringende wijze beschreven. Een tragisch einde van een bekend staatsman. De wedstrijd is eigenlijk allang gespeeld. De 'naweeën' werken nog (eindeloos) door.

Jan Diek van Mansvelt is zijn leven lang pleitbezorger voor de alternatieve (lees: biologisch-dynamische) landbouw. "BD-landbouw is een ontwikkelingslandbouw", zegt hij, "dit heeft z'n uitwerking in de wijze waarop de Demeter Voorwaarden moeten zijn opgebouwd. Enerzijds harde, controleerbare minimumnormen, anderzijds richtlijnen en intenties ten aanzien van de bedrijfsontwikkeling".

Plan Mansvelt

Het was voor Jan Diek van Mansvelt al jarenlang een probleem dat de biologisch-dynamische landbouw gedomineerd dreigde te worden door een keurslijf van regels vanuit Demeter Internationaal. Geënt op de Duitse situatie en de Duitse eenzijdige nadruk op het gebruik van de bd-preparaten. Er is te weinig ruimte voor het totale bedrijf.

Jan Diek: "De controle op het gebied van de normen wordt door Skal, Blik en de BD-Vereniging uitgevoerd. Op zich is dat juist. Maar nieuw aan mijn voorstel is dat het Demeter-certificaat toegekend gaat worden op basis van een puntensysteem, zoals ik dat regelmatig heb bepleit. Het idee is dat je met verschillende 'takenpakketten' je Demeter-certificaat kunt halen, zoals je ook met verschillende vakkenpakketten het Havo-examen of een biologiëstudie kunt afronden. Net als in het onderwijs kan met verplichte en vrije keuzevakken worden gewerkt.

Je kunt onvoldoendes voor het ene vak compenseren met extra goede prestaties bij een andere vak. Je bent dan met bd-ontwikkeling bezig en loopt niet alleen minimumprestaties te registreren, zoals nu vaak het geval is. Door het bureau is nu een evaluatieformulier ontwikkeld, bedoeld als start voor een dergelijk systeem. Voor elk 'vak' kan de boer om te beginnen zichzelf een cijfer geven op een schaal van 1-10. Hij kan die zelfbeoordeling dan bespreken met collega's, met medewerkers of met klanten. Een dergelijke score kan uiteindelijk een belangrijk onderdeel uitmaken van de certificering. Zo ontstaat een levendig